

Konkurences padomes lēmums Nr.41

Lēmuma publiskojamā versija

Rīgā 2013.gada 22.augustā (prot. Nr.43, 2.§)

Par tirgus dalībnieku apvienošanos

Lieta Nr.1531/13/03.02./11

Par Akciju sabiedrības "Citadele banka", ieguldījumu pārvaldes akciju sabiedrības "Citadele Asset Management" un Akciju sabiedrības "Citadele atklātais pensiju fonds" apvienošanos ar Akciju sabiedrību "GE Money Bank", ieguldījumu pārvaldes sabiedrību "GE Money Asset Management" un Akciju sabiedrību "GE Money atklātais pensiju fonds"

Ziņojums

1. Apvienošanās dalībnieki
 - 1.1. Citadele grupa
 - 1.1.1. Akciju sabiedrība "Citadele banka"
 - 1.1.2. IPAS "Citadele Asset Management"
 - 1.1.3. AS "Citadele atklātais pensiju fonds"
 - 1.2. GE Money grupa
 - 1.2.1. AS "GE Money Bank"
 - 1.2.2. IPS "GE Money Asset Management"
 - 1.2.3. AS "GE Money atklātais pensiju fonds"
2. Apvienošanās veids
3. Ziņojuma iesniegšanas pienākums
4. Konkrētie tirgi
 - 4.1. Konkrēto preču tirgus
 - 4.1.1. Noguldījumu pakalpojumu tirgus
 - 4.1.2. Aizdevumu pakalpojumu tirgus
 - 4.1.3. Līzīngas pakalpojumu tirgus
 - 4.1.4. Brokeru pakalpojumu tirgus
 - 4.1.5. Valsts fondēto pensiju shēmas pakalpojumu tirgus
 - 4.1.6. Privātās pensiju shēmas pakalpojumu tirgus

- 4.1.7. Ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgus
- 4.2. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus
- 4.3. Konkrētais tirgus
- 5. Apvienošanās izvērtēšana
 - 5.1. Noguldījumu pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā
 - 5.2. Aizdevumu pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā
 - 5.3. Finanšu līzings pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā
 - 5.4. Brokeru pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā
 - 5.5. Valsts fondēto pensiju shēmas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā
 - 5.6. Privāto pensiju shēmas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā
 - 5.7. Atvērto ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā
- 6. Secinājums

Ziņojums

[1] Konkurences padome (turpmāk - KP) 22.07.2013. saņēma Akciju sabiedrības "Citadele banka", Ieguldījumu pārvaldes akciju sabiedrības "Citadele Asset Management" un Akciju sabiedrības "Citadele atklātais pensiju fonds" (kopā turpmāk sauktas - Citadele grupa) ziņojumu par apvienošanos, Citadele grupai iegūstot Akciju sabiedrības "GE Money Bank", Ieguldījumu pārvaldes sabiedrības "GE Money Asset Management" un Akciju sabiedrības "GE Money atklātais pensiju fonds" (kopā turpmāk sauktas - GE Money grupa) aktīvus (turpmāk - Ziņojums).

[2] Iepazīstoties ar Ziņojumu un tam pievienotajiem dokumentiem, KP konstatēja, ka ir izpildītas Ministru kabineta 2008.gada 29.septembra noteikumu Nr.800 "Kārtība, kādā iesniedz un izskata pilno un saīsināto ziņojumu par tirgus dalībnieku apvienošanos" prasības (turpmāk - Noteikumi) un atbilstoši Konkurences likuma 16.panta pirmajai daļai pilna Ziņojuma iesniegšanas datums ir 2013.gada 22.jūlijs.

[3] Izvērtējot Ziņojumā sniegto un papildus iegūto informāciju, kā arī Komerčbanku asociācijas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, Latvijas Bankas u.c. interneta vietnēs publicēto informāciju, KP

konstatēja:

1. Apvienošanās dalībnieki

1.1. Citadele grupa

1.1.1. Akciju sabiedrība "Citadele banka"

- Reģistrācijas numurs: 40103303559

- Juridiskā adrese: Republikas laukums 2A, Rīga, LV-1010, Latvija

- Darbības veidi: monetārā starpniecība (64.1), citur neklasificētas finanšu pakalpojumu darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu (64.9), finanšu noma (64.91), citi kredītēšanas pakalpojumi (64.92), operācijas ar vērtspapīriem (66.12)

[4] Akciju sabiedrība "Citadele banka" (turpmāk - CB) ir banka Latvijā, kas piedāvā banku, finanšu un kapitāla pārvaldības pakalpojumus. CB tika dibināta 2010. gada 30. jūnijā un patstāvīgu darbību tā sāka 2010.gada 1.augustā pēc Parex bankas restrukturizācijas pabeigšanas, kuras laikā toreizējās AS "Parex banka" "labie aktīvi" tika pāremesti uz jaundibināto CB.

CB akciju īpašnieki ir VAS "Privatizācijas aģentūra" un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka:

Tirgus dalībnieks	Ietekmes veids	Darbības veidi
Valsts akciju sabiedrība "Privatizācijas Aģentūra" (PA) vienotais reģ. Nr.:	pieder CB 75% mīnus viena akcija ar balsstiesībām, kā arī kopā ar Eiropas rekonstrukcijas un attīstības banku (European Bank for Reconstruction and Development) ir tiesības pārvaldīt tirgus dalībnieka lietas, pamatojoties uz CB statūtu un akcionāru līguma noteikumiem	Operācijas ar nekustamo īpašumu (68); Konsultēšana komercdarbībā un vadībinībās (70.22).

40003192154 Juridiskā adrese: Krišjāņa Valdemāra iela 31, Rīga, LV- 1010, Latvija		
Eiropas rekonstrukcijas un attīstības banka (ERAB) Juridiskā adrese: One Exchange Square, London EC2A 2JN, Apvienotā Karaliste	pieder CB 25% plus viena akcija ar balsstiesībām, kā arī kopā ar PA ir tiesības pārvaldīt tirgus dalībnieka lietas, pamatojoties uz CB statūtu un akcionāru līguma noteikumiem	Finanšu pakalpojumi, t.sk. banku, uzņēmumu un biznesa finansēšanas pakalpojumi ERAB darbības valstīs; konsultāciju sniegšana biznesa un finanšu jautājumos; Attīstības programmu vadība.

[5] VAS "Privatizācijas aģentūra" ir valsts kapitāla daļu turētāja vairākās privatizācijai nodotās sabiedrībās un dalībnieks komercsabiedrībās AS "Reverta" un SIA "Hipotēku bankas nekustamā īpašuma aģentūra", Eiropas rekonstrukcijas un attīstības banka ir dalībnieks AS "Reverta":

Tirgus dalībnieks	Ietekmes veids	Darbības veidi
AS "Reverta" vienotais reģ. Nr. 40003074590 Juridiskā adrese: Republikas laukums 2A, Rīga, LV-1522	PA pieder 84,15% akciju, bet ERAB pieder 15,80% akciju, PA kopā ar ERAB ir tiesības pārvaldīt tirgus dalībnieka lietas, pamatojoties uz AS "Reverta" statūtu un akcionāru līguma noteikumiem	Sabiedrības izsniegto kredītu restrukturizācija (00.00); Sabiedrības izsniegto kredītu piedziņa (00.00); Sava nekustamā īpašuma pirkšana un pārdošana (68.10); Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana (68.20); Nekustamā īpašuma pārvaldīšana par atlīdzību vai uz līguma pamata (68.32).
SIA "Hipotēku bankas nekustamā īpašuma aģentūra" vienotais reģ. Nr. 40003426895 Juridiskā adrese: Elizabetes iela 41/43, Rīga, LV-1010	PA pieder 100% kapitāla daļas.	Sava nekustamā īpašuma pirkšana un pārdošana (68.10); Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana (68.20); Starptautiskā darbībā ar nekustamo īpašumu (68.31); Nekustamā īpašuma pārvaldīšana par atlīdzību vai uz līguma pamata (68.32); Juridiskie pakalpojumi (69.10); Ēku uzturēšanas un ekspluatācijas darbības (81.10).

CB kā 100% akciju vai daļu īpašnieci ir tieša izšķiroša ietekme šādās sabiedrībās:

Tirgus dalībnieks	Juridiskā adrese	Darbības veidi
"Citadele Asset Management" ieguldījumu pārvaldes	Republikas laukums 2A, Rīga,	Fondu pārvaldīšana (66.30) Līdzekļu apvienošana trustos, fondos un līdzīgās

akciju sabiedrība (IPAS) vienotais reģ. Nr. 40003577500	LV-1010	finanšu vienībās (64.3) Citas finanšu pakalpojumus papildinošas darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu (66.19)
AS "Citadele atklātais pensiju fonds" vienotais reģ. Nr. 40003397312		Pensiju uzkrāšana (65.30)
SIA "Citadele līzings un faktoringš" vienotais reģ. Nr. 50003760921		Finanšu noma (64.91) Automobiļu un citu vieglo transportlīdzekļu iznomāšana un ekspluatācijas līzings (77.11)
SIA "Citadele Express Kredīts" vienotais reģ. Nr. 40003238125		Citi kreditēšanas pakalpojumi (64.92)
SIA "Rīgas pirmā garāža" vienotais reģ. Nr. 40003397543		Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana (68.20)
SIA "Hortus Land" vienotais reģ. Nr. 40103460961		Citu organizāciju darbība (94.9)
SIA "Hortus Residential" vienotais reģ. Nr. 40103460622		Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana (68.20) Citu organizāciju darbība (94.9)
SIA "Hortus Commercial" vienotais reģ. Nr. 40103460641		Citu organizāciju darbība (94.9)
SIA "Hortus TC" vienotais reģ. Nr. 50103460681	Citu organizāciju darbība (94.9)	

CB ir netieša izšķiroša ietekme šādās sabiedrībās:

Tirgus dalībnieks	Ietekmes veids	Juridiskā adrese	Darbības veidi
AAS "Citadele Life" vienotais reģ. Nr. 40003786859	100% akcijas pieder CB meitas sabiedrībai "Citadele Asset Management" IPAS	Republikas laukums 2A, Rīga, LV-1010	Dzīvības apdrošināšana (65.11)
SIA "E & P Baltic Properties" vienotais reģ. Nr. 40003754637	50% daļas pieder CB meitas sabiedrībai "Citadele Asset Management" IPAS	Republikas laukums 2A, Rīga, LV-1010	Starpniecība darbībā ar nekustamo īpašumu (68.31) Uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas pakalpojumi; konsultēšana nodokļu jautājumos (69.20)
SIA "PR Speciālie Projekti" vienotais reģ. Nr. 40103195231	100% daļas pieder CB meitas sabiedrībai "Citadele Asset Management" IPAS	Republikas laukums 2A, Rīga, LV-1010	Juridiskie pakalpojumi (69.10) Citi kreditēšanas pakalpojumi (64.92) Uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas pakalpojumi; konsultēšana nodokļu jautājumos (69.20)
SIA "RPG interjers" vienotais reģ. Nr. 40103157899	100% daļas pieder CB meitas sabiedrībai SIA "Rīgas pirmā garāža"	Republikas laukums 2A, Rīga, LV-1010	Biroja tehnikas un iekārtu iznomāšana un ekspluatācijas līzings (ieskaitot datorus) (77.33)
SIA "Amulas Estates" vienotais reģ. Nr. 40103641375	"Citadele Asset Management" IPAS fonda līdzekļu pārvaldes ietvaros (fonda īpašums) ir reģistrēts Komercreģistrā kā 100% SIA "Amulas Estates" dalībnieks	Amulas iela 2, Jūrmala, LV-2015	Fondu līdzekļu pārvaldīšana

1.1.2. IPAS "Citadele Asset Management"

- Reģistrācijas numurs: 40003577500

- Juridiskā adrese: Republikas laukums 2A, Rīga, LV-1010

- Darbības veidi: fondu pārvaldīšana (66.30), līdzekļu apvienošana trustos, fondos un līdzīgās finanšu vienībās (64.3), citas finanšu pakalpojumus papildinošas darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu (66.19),

[6] IPAS "Citadele Asset Management" (turpmāk - CAM) dalība citos uzņēmumos norādīta 1.1.1. punktā.

1.1.3. AS "Citadele atklātais pensiju fonds"

- Reģistrācijas numurs: 40003397312

- Juridiskā adrese: Republikas laukums 2A, Rīga, LV-1010

- Darbības veidi: pensiju uzkrāšana (65.30)

[7] AS "Citadele atklātais pensiju fonds" (turpmāk - CAPF) nav tieša vai netieša izšķiroša ietekme citos uzņēmumos.

1.2. GE Money grupa

1.2.1. AS "GE Money Bank"

- Reģistrācijas numurs: 40003090171

- Juridiskā adrese: 13. janvāra iela 3, Rīga, LV-1050, Latvija

- Pašreizējie darbības veidi: cita monetārā starpniecība (64.19); līdzekļu apvienošana trustos, fondos un līdzīgās finanšu vienībās (64.30); finanšu noma (64.91); citi kreditēšanas pakalpojumi (64.92); citur neklasificētas finanšu pakalpojumu darbības, izņemot apdrošināšanu un pensijas uzkrāšanu (64.99); finanšu līzings (65.21); operācijas ar vērtspapīriem (66.12); citas finanšu pakalpojumus papildinošas darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu (66.19); apdrošināšanas aģentu un brokeru darbība (66.22); brokeru operācijas ar vērtspapīriem un fondu pārvaldīšana (67.12)

- Plānotie darbības veidi: jauni darbības veidi nav plānoti, ir paredzēts nākotnē pārtraukt darbību un uzsākt likvidāciju

[8] AS "GE Money Bank" (turpmāk - GEMB) ir daļa no daudznozaru korporācijas General Electric, banka savu darbību Latvijā sāka 2008.gada aprīļa beigās, apvienojot AS "GE Money" un AS "Baltic Trust Bank". GEMB pakalpojumi klientiem bija pieejami 8 filiālēs un 77 bankomātos visā Latvijā¹.

GEMB akcionāri ir SIA "GE Money Latvia Holdings" un SIA "Finstar Baltic Investments":

Tirgus dalībnieks	Ietekmes veids	Darbības veidi
SIA "Finstar Baltic Investments" vienotais reģ.Nr: 40003251655 Juridiskā adrese: 13.janvāra iela 3, Rīga	pieder 16,09879% no GEMB pamatkapitāla	Holdingskompāniju darbība (64.20).
SIA "GE Money Latvia Holdings" vienotais reģ.Nr: 40003871676 Juridiskā adrese: 13.janvāra iela 3, Rīga	pieder 83,90059% no GEMB pamatkapitāla	Holdingskompāniju darbība (64.20); Finanšu noma (64.91); Citi kreditēšanas pakalpojumi (64.92); Citur neklasificētas finanšu pakalpojumu darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu (64.99); Citas finanšu pakalpojumus papildinošas darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu (66.19); Fondu pārvaldīšana (66.30).

GEMB ir tieša izšķiroša ietekme šādās sabiedrībās:

Tirgus dalībnieks	Ietekmes veids
Ieguldījumu pārvaldes sabiedrība (IPS) "GE Money Asset Management" vienotais reģ.Nr: 40003652353	GEMB pieder 100% no IPS "GE Money Asset Management" pamatkapitāla,
AS "GE Money atklātais pensiju fonds" vienotais reģ.Nr: 40003720753	GEMB pieder 100% no AS "GE Money atklātais pensiju fonds" pamatkapitāla

1.2.2. IPS "GE Money Asset Management"

- Reģistrācijas numurs: 40003652353

- Juridiskā adrese: 13. janvāra iela 3, Rīga, LV-1050

- Pašreizējie darbības veidi: fondu pārvaldīšana (66.30)

- Plānotie darbības veidi: jauni darbības veidi nav plānoti, ir paredzēts nākotnē pārtraukt darbību un uzsākt likvidāciju

[9] IPAS "GE Money Asset Management" (turpmāk - GEMAM) nav tieša vai netieša izšķiroša ietekme citos uzņēmumos.

1.2.3. AS "GE Money atklātais pensiju fonds"

- Reģistrācijas numurs: 40003720753

- Juridiskā adrese: 13. janvāra iela 3, Rīga, LV-1050

- Pašreizējie darbības veidi: pensiju uzkrāšana (65.30)

- Plānotie darbības veidi: paredzēts pārtraukt darbību un uzsākt likvidāciju

[10] AS "GE Money atklātais pensiju fonds" (turpmāk - GEMAPF) nav tieša vai netieša izšķiroša ietekme citos uzņēmumos.

2. Apvienošanās veids

[11] Saskaņā ar plānoto darījumu GE Money grupa pārdod Citadele grupai daļu sev piederošā uzņēmuma, t.i., aktīvu un saistību kopumu, kura sastāvā ietilpst:

1) aizdevuma līgumi (*);

2) noguldījumu līgumi (*);

3) finanšu līzings līgumi;

4) brokeru pakalpojumu līgumi (*);

5) valsts fondēto pensiju un privāto pensiju shēmas pensiju fondi un atvērtā ieguldījuma fonds, tostarp turētājbankas un pārvaldīšanas funkcija attiecībā uz pensiju plāniem un atvērto ieguldījumu fondu:

a. CB iegūs turētājbankas funkciju pār pārņemtajiem pensiju plāniem un atvērto ieguldījuma fondu;

b. CAM iegūs pārvaldīšanas funkciju pār pārņemtajiem pensiju plāniem un atvērto ieguldījuma fondu;

c. CAPF iegūs administrēšanas (pārvaldes) funkciju pār pārņemtajiem privātajiem pensiju shēmas pensiju plāniem.

(turpmāk visi kopā un katrs atsevišķi - Aktīvi).

[12] Ziņojumā norādīts, ka GE Money grupas klientu profils ir atbilstošs un GE Money grupas pakalpojumu klāsts ir savietojams ar Citadele grupas sniegtajiem pakalpojumiem un arī klientu ģeogrāfiskais izvietojums ir atbilstošs Citadele grupas pakalpojumu pieejamībai. GEMB vairākus pēdējos gadus arvien samazināja savu pakalpojumu klāstu, savukārt CB mērķis ir attīstīt klientu apkalpošanu, sniegt klientiem pēc iespējas plašākas bankas pakalpojumu izvēles iespējas.

[13] Apvienošanās rezultātā Citadele grupa pārņems noteiktus tipveida līgumus, kas noslēgti starp GE Money grupu un klientiem, Citadele grupai iestājoties GE Money grupas vietā. Tādējādi klienta iepriekš noslēgtie līgumi ar GE Money grupu turpmāk būs uzskatāmi par noslēgtiem ar Citadele grupu. Tādi līgumi, kā termiņdepozīta līgumi un kredīta līgumi tiks pārņemti bez grozījumiem, ar visām bankas tiesībām un pienākumiem. Tā rezultātā klientam netiks mainīti līgumu noteikumi un klienta attiecības ar banku saglabāsies tādas pašas kā iepriekš. GE Money grupas klienti no šīs pārejas iegūs plašākas apkalpošanas iespējas un piedāvāto pakalpojumu daudzveidību.

[14] Apvienošanās rezultātā Citadele grupa pārņems Aktīvus, integrējot tos savos uzņēmumos, un turpinās tos izmantot savā saimnieciskajā darbībā, Citadele grupa varēs sniegt izmaksu ziņā efektīvus un piemērotus pakalpojumus GE Money grupas klientiem, savukārt GE Money grupa plāno izbeigt darbību Latvijā tuvākajā laikā.

[15] Konkurences likuma 15.panta pirmās daļas 3.punktā noteikts, ka tirgus dalībnieku apvienošanās ir: "(..) tāds stāvoklis, kad (..) viens vai vairāki tirgus dalībnieki iegūst (..) cita tirgus dalībnieka aktīvus (..) ". Aktīvu (..) iegūšanu uzskata par apvienošanu, ja aktīvu (..) iegūšana palielina minēto aktīvu (..) un ieguvēja tirgus daļu jebkurā konkrētā tirgū."

[16] Ņemot vērā minēto, saskaņā ar Konkurences likuma 15.panta pirmās daļas 3.punktu, darījums starp Citadele grupu un GE Money grupu ir uzskatāms par tirgus dalībnieku apvienošanu.

3. Ziņojuma iesniegšanas pienākums

[17] Konkurences likuma 15.panta otrajā daļā noteikts, ka "Tirgus dalībnieki, kuri nolēmuši apvienoties kādā no šā panta pirmajā daļā paredzētajiem veidiem, pirms apvienošanās iesniedz KP par to ziņojumu, ja apvienošanās dalībnieku kopējais apgrozījums iepriekšējā finanšu gadā ir bijis ne mazāks kā 25 miljoni latu". Savukārt, saskaņā ar iepriekš minētā panta otro prim daļu: "Šī panta otrajā daļā minētajā gadījumā ziņojumu neiesniedz, ja vienam no diviem apvienošanās dalībniekiem apgrozījums iepriekšējā finanšu gadā Latvijas teritorijā nepārsniedz 1,5 miljonus latu".

[18] Noteikumu 12.punkts nosaka, ja apvienošanās notiek saskaņā ar Konkurences likuma 15.panta pirmās daļas 3.punktu (..), iegūstot cita tirgus dalībnieka (..) aktīvus (daļu vai visus) (..), apgrozījumu aprēķina, saskaitot ieguvēja neto apgrozījumu un neto apgrozījumu, kas iegūts no šo aktīvu izmantošanas saimnieciskajā darbībā. Saskaņā ar Ziņojumā sniegto informāciju, Citadele grupas kopējais neto apgrozījums 2012.gadā Latvijas teritorijā, kas atbilst Noteikumu 27.punkta prasībām un neietver Citadele grupas savstarpējos darījumus ir 84'003 tūkst.Ls, GE Money grupas neto apgrozījums, kas iegūts no pārņemamo aktīvu daļas, pārsniedz 1,5 milj.Ls un ir (*) tūkst.Ls, tādējādi kopējais apvienošanās dalībnieku apgrozījums Latvijas teritorijā ir (*) tūkst.Ls.

[19] Apvienošanās dalībnieku apgrozījums Latvijā 2012.gadā bija lielāks par 25 miljoniem latu. Līdz ar to plānotā apvienošanās ir darījums, par kuru jāiesniedz ziņojums KP.

4. Konkrētie tirgi

[20] Saskaņā ar Konkurences likuma 1.panta 4.punktu, konkrētais tirgus ir konkrētās preces tirgus, kas izvērtēts saistībā ar konkrēto ģeogrāfisko tirgu. Konkurences likuma 1.panta 5.punktā noteikts, ka konkrētās preces tirgus ir noteiktas preces tirgus, kurā ietverts arī to preču kopums, kuras var aizstāt šo noteikto precī konkrētajā ģeogrāfiskajā tirgū, ņemot vērā pieprasījuma un piedāvājuma aizstājamības faktoru, preču pazīmes un lietošanas īpašības. Konkurences likuma 1.panta 3.punktā noteikts, ka konkrētais ģeogrāfiskais tirgus ir ģeogrāfiska teritorija, kurā konkurences apstākļi konkrētās preces tirgū ir pietiekami līdzīgi visiem šā tirgus dalībniekiem, un tādēļ šo teritoriju var nošķirt no citām teritorijām.

[21] Atbilstoši Ziņojumā sniegtajai informācijai CB un GEMB ir universālas bankas, kuru pakalpojumu klāstā ir šādi produkti: 1) dažādi aizdevumi (komerc kredīti, hipotekārie un patēriņa aizdevumi, overdrafti u.c.); 2) noguldījumi (termīnoguldījumi, krājkonti, pieprasījuma noguldījumi); 3) norēķinu pakalpojumi (nacionālie un starptautiskie naudas pārskaitījumi, skaidras naudas iemaksas un izmaksas, darījumu konti, čeki u.c.); 4) maksājumu kartes (debitkartes un kredītkartes), kā arī citi bankas pakalpojumi. CB un GEMB klienti ir gan fiziskas, gan juridiskas personas.

[22] CAM ir ieguldījumu pārvaldīšanas sabiedrība Latvijā. CAM aktīvu un līdzekļu pārvaldīšanas pakalpojumus piedāvā gan vietējiem, gan starptautiskajiem klientiem - privātpersonām, korporatīvajiem klientiem, investīciju fondiem, kā arī valsts fondēto pensiju, privāto pensiju fondu un apdrošināšanas kompānijām.

[23] GEMAM ir ieguldījumu pārvaldes sabiedrība, kas papildus ieguldījumu fondu pārvaldīšanai sniedz valsts fondēto pensiju shēmas ieguldījumu plānu un privātā pensiju fonda pensiju plānu līdzekļu pārvaldīšanas pakalpojumus, kā arī individuālo klientu līdzekļu pārvaldīšanas pakalpojumus.

[24] CAPF un GEMAPF ir atklātie pensiju fondi, kas sniedz privāto pensiju fondu pakalpojumus Latvijas Republikas teritorijā, tai skaitā izstrādājot pensiju plānus, kuros tiek noteikta kārtība, kādā pensiju plānos var iestāties un no tiem izstāties pensiju plāna dalībnieki, brīvprātīgi veicot papildu uzkrājumu savai pensijai.

[25] Apvienošanās darījumā iesaistīto dalībnieku klienti ir fiziskas un juridiskas personas. Aktīvi, kurus apvienošanās rezultātā no GE Money grupas pārņems Citadele grupa norādīti Lēmuma 2.punktā.

4.1. Konkrēto preču tirgus

[26] Izvērtējot pārņemamos Aktīvus, kā arī ņemot vērā Eiropas Komisijas un KP praksi, iesniedzēju ieskatā konkrētās apvienošanās ietvaros tiek ietekmēti šādi Ziņojumā norādītie tirgus segmenti:

- 1) Aizdevumu (kreditēšanas) pakalpojumu tirgus;
- 2) Noguldījumu pakalpojumu tirgus;
- 3) Finanšu līzings pakalpojumu tirgus;
- 4) Ieguldījumu pakalpojumu un blakus pakalpojumu tirgus;
- 5) Aktīvu un līdzekļu turēšanas pakalpojumu tirgus;
- 6) Valsts fondēto pensiju pakalpojumu tirgus;
- 7) Trešā līmeņa pensiju pakalpojumu tirgus;
- 8) Atvērto ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgus;

9) Aktīvu pārvaldīšanas pakalpojumu institucionāliem klientiem tirgus;

10) Privāto pensiju fondu administrēšanas (pārvaldes) pakalpojumu tirgus.

[27] Eiropas Komisija attiecībā uz banku pakalpojumu aizstājāmību norādījusi², ka no piedāvājuma puses virkne banku pakalpojumu vērtējami kā daļēji aizvietojami, jo to sniegšanai tiek izmantoti vieni un tie paši izplatīšanas kanāli, tās pašas ēkas un tehnika, daudzi no pakalpojumiem ir standartizēti, jo īpaši privātpersonām piedāvātie pakalpojumi. Tai pat laikā ir banku pakalpojumi, kuru izveidei un realizācijai ir nepieciešami kā specifiski resursi tā arī zināšanas, piemēram, ieguldījumu fondu pakalpojumi. Savukārt no pieprasījuma puses banku produktu aizvietojāmība ir minimāla, jo, pat ja dažādu pakalpojumu izmantošanas mērķi ir līdzīgi, tad to izvēles kritēriji var ievērojami atšķirties. Piemēram, bankas klients var gūt peļņu kā ieguldot līdzekļus noguldījumu kontā, tā arī ieguldot tos investīciju fondā, bet pakalpojuma cena, ieguldījuma risks, sagaidāmā peļņa un citi rādītāji būtiski atšķiras.

[28] Saskaņā ar Eiropas Komisijas praksi³ banku pakalpojumus no pieprasījuma puses var sadalīt šādos segmentos: 1) pakalpojumi privātpersonām (retail banking) - pakalpojumi, kas sniegti privātpersonām/ mājsaimniecībām/ maziem uzņēmumiem un sastāv no noguldījumiem, aizdevumiem (ieskaitot kredītkartes), fondiem un citiem aktīvu pārvaldīšanas veidiem; 2) pakalpojumi juridiskajām personām (corporate banking) - pakalpojumi korporatīvajiem klientiem, t.sk. pakalpojumu sniegšana noguldījumiem, aizdevumiem, starptautiskiem maksājumiem, kredītvēstulēm un ieteikumiem saistībā ar apvienošanas un sabiedrību iegūšanu; 3) finanšu pakalpojumi (financial market services) - akciju un obligāciju, derivatīvu, forex, valūtas tirdzniecība u.c.; 4) faktoringi (factoring) - apgrozāmo līdzekļu kredīvēšana pret debitoru parādiem. Ņemot vērā apvienošanās nebūtisko ietekmi uz konkurenci, KP šajā lietā nenodala pakalpojumus privātpersonām un juridiskām personām atsevišķi.

[29] KP 22.11.2008. lēmumā Nr.119 " Par va/s "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un a/s "Parex banka" apvienošanās"⁴ norādījusi, ka vērtējot banku pakalpojumu tirgu no piedāvājuma puses, to var sadalīt šādos tirgus segmentos: 1) noguldījumu tirgus segments; 2) izsniegto kredītu tirgus segments; 3) faktoringa pakalpojumu tirgus segments; 4) līzings pakalpojumu tirgus segments; 5) valsts fondēto pensiju pakalpojumu tirgus segments u.c. segmentos, atkarībā no attiecīgas bankas sniegtajiem pakalpojumiem.

4.1.1. Noguldījumu pakalpojumu tirgus

[30] Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 1.panta 6.punktu noguldījums ir naudas līdzekļu glabāšana kredītiestādes kontā noteiktu vai nēnoteiktu laiku ar vai bez procentiem. Noguldījumu un citu atmaksājamo līdzekļu piesaistīšana ir finanšu pakalpojums saskaņā ar Kredītiestāžu likumu. Izsludināt noguldījumu un citu atmaksājamo līdzekļu pieņemšanu un pieņemt tos no neierobežota klientu loka atļauts vienīgi Latvijas Republikā reģistrētām kredītiestādēm un ārvalstu kredītiestāžu filiālēm, kā arī citu dalībvalstu kredītiestādēm un to filiālēm, kas Kredītiestāžu likumā noteiktajā kārtībā uzsākušas finanšu pakalpojumu sniegšanu Latvijas Republikas teritorijā.

[31] Bankas piedāvā dažādus noguldījumu pakalpojumus, kā piemēram, termiņnoguldījumi, krājkonti, pieprasījuma noguldījumi u.c., kas var būt daļēji aizvietojami no piedāvājuma puses. No pieprasījuma puses dažādi noguldījuma veidi var tikt uzskatīti par neaizvietojamiem, jo atšķiras kā noguldījumu mērķis, tā arī termiņi un nosacījumi ieguldījumu atgūšanai un pakalpojuma cena. Tomēr, ņemot vērā apvienošanās iespējamo ietekmi uz konkurenci, KP vērtējumā nav lietderīgi sašaurināt konkrētās preces tirgu, un lietas ietvaros KP vērtē noguldījumu pakalpojumu tirgu.

4.1.2. Aizdevumu pakalpojumu tirgus

[32] Atbilstoši Kredītiestāžu likuma 1.panta 5.punktā noteiktajam, kredīts ir atlīdzības darījums, kurā kredītiestāde uz rakstveida līguma pamata nodod klientam naudu vai citas lietas īpašumā un kurš klientam uzliek pienākumu noteiktā laikā un kārtībā atdot kredītiestādei naudu vai citas lietas. Kredīti tiek izsniegti saskaņā ar kredītiestādes izstrādātu kredītriska pārvaldīšanas stratēģijas īstenošanas politiku (kredītpolitiku) un citiem kredītriska pārvaldīšanas dokumentiem un instrumentiem. Detalizētu regulējumu minētajiem procesiem saskaņā ar Kredītiestāžu likumu nodrošina Finanšu un kapitāla tirgus komisija (turpmāk - FKTK), izdodot attiecīgām kredītiestādēm saistošus normatīvus aktus un kontrolējot to ievērošanu. Kredīvēšana notiek saskaņā ar skaidri noteiktiem kredītu piešķiršanas kritērijiem. Tie nosaka, kam un cik lielu kredītu var piešķirt, kāda veida kredīti ir pieejami un saskaņā ar kādiem noteikumiem tie jāpiešķir.

[33] Kredīts ir aizdevuma darījums, kurā fiziska vai juridiska persona aizņemas noteiktu naudas summu uz noteiktu laiku ar noteiktu procentu likmi, kas ir samaksa par darījumu. Bankas piedāvā klientiem dažādus aizdevuma veidus - patēriņa kredītus, hipotekāros kredītus, studiju kredītus u.c.

[34] Līdzīgi kā noguldījumu pakalpojumu gadījumā, arī dažādi aizdevuma veidi no piedāvājuma puses uzskatāmi par daļēji aizvietojamiem, jo nav būtiskas atšķirības pakalpojuma sniegšanas prasībās un nepastāv būtiskas barjeras jaunu aizdevuma veidu ieviešanai. Vērtējot no pieprasījuma puses, kredītu piešķiršanas mērķi liecina par atšķirīgām vajadzībām, kuru nodrošināšanai klients vēlas saņemt aizdevumu. Nosacījumi katra konkrētā aizdevuma saņemšanai un atmaksai ir dažādi - kā aizdevuma termiņi, tā arī aizdevuma summas ierobežojumi un maksa par pakalpojumu - procentu likmes apmērs. Līdz ar to, no pieprasījuma puses dažādu kredītu veidu aizstājāmība ir minimāla. Tomēr, izvērtējot Citadele grupas pārņemamo Aktīvu apjomu un iespējamo ietekmi uz konkurenci, šīs lietas ietvaros nav nepieciešams dažādus kredītu veidus noteikt kā atsevišķu konkrētās preces tirgu, un KP vērtē apvienošanās ietekmi

4.1.3. Līzings pakalpojumu tirgus

[35] Kā norādīts Ziņojumā, lielākā daļa Latvijas līzings uzņēmumi ir universālas līzings kompānijas, kas piedāvā saviem klientiem pilnu līzings pakalpojumu klāstu. Piedāvātie līzings pakalpojumi klasiski ietver gan finanšu, gan operatīvo līzingu pēc finansēšanas veida, gan jaunu un lietotu automašīnu, komerctransporta un industriālās tehnikas, u.c. līzingu pēc līzings objekta veida.

[36] Neatkarīgi no līzings objekta veida, līzings devējs iegādājas no trešās personas līzings ņēmēja izraudzītu lietu un nodod to līzings ņēmēja lietošanā apmaiņā pret līgumā noteiktajiem maksājumiem. Līzings objekti parasti ir transporta līdzekļi, vai arī var būt citas identificējamās un nepatērējamās kustamas lietas, kas, tās pareizi un atbilstoši funkcionalitātei lietojot, netiek pārveidotas vai pārbūvētas tā, ka tās kļūst par blakus lietām vai piederumiem citai galvenajai lietai. Līzings attiecību gadījumā, banka kļūst par līzings objekta īpašnieku un līguma neizpildes gadījumā atprasa to no klienta kā savu lietu.

[37] Finanšu līzings gadījumā klients līzings perioda laikā izpērk līzings objektu un līzings perioda beigās kļūst par tā īpašnieku. Savukārt, operatīvā līzings (nomas) gadījumā klients līzings objektu neizpērk pilnībā, bet, piemēram, transportlīdzeklis tiek nodots klienta lietošanā līdz līzings termiņa beigām.

[38] Ievērojot līdzšinējo KP praksi attiecībā uz līzings pakalpojumiem,⁵ no piedāvājuma (līzings kompāniju) viedokļa operatīvo un finanšu līzingu var uzskatīt par savstarpēji aizvietojamiem pakalpojumiem, jo to nodrošināšana ir līdzīga (abos gadījumos līzings kompānija veic pilnu samaksu par līzings objektu tā pārdevējam un līzings perioda laikā saglabā īpašumtiesības uz līzings objektu) un līzings kompānijām nepastāv būtiskas barjeras nodrošināt abus līzings veidus. Tomēr no pieprasījuma, t.i., klientu, puses minēto līzings veidu aizvietojamība ir ierobežota, ņemot vērā, ka katrs līzings veids tiek izvēlēts atkarībā no tā, vai finansēto objektu klients vēlas iegūt īpašumā vai tikai lietošanā uz noteiktu laiku. Finanšu līzings gadījumā iespējams finansēto precī iegūt īpašumā, bet operatīvā līzings gadījumā lietošanā uz noteiktu laiku, kā arī īpašumā. Tādēļ, ievērojot finansēšanas veidu, finanšu un operatīvais līzings ir vērtējami kā atsevišķi konkrētās preces tirgi. Šāds līzings tirgus dalījums atbilst arī līdzšinējiem Eiropas Komisijas lēmumiem⁶.

[39] Kā norādīts Ziņojumā, GEMB nav operatīvā līzings darījumu, kurus paredzēts nodot CB, līdz ar to, konkrētās apvienošanās ietvaros izvērtējama tās ietekme finanšu līzings pakalpojumu tirgū.

4.1.4. Brokeru pakalpojumu tirgus

[40] Ziņojumā norādīts, ka ieguldījumu pakalpojumu un blakus pakalpojumu tirgus ietvaros CB pārņems no GEMB ar klientiem noslēgtos brokeru pakalpojumu līgumus. Finanšu instrumentu tirgus likuma izpratnē brokeru pakalpojumi ir noteiktu ieguldījumu pakalpojumu un blakus pakalpojumu sniegšana, tas ir, ieguldītāju rīkojumu par finanšu instrumentiem pieņemšana, nodošana izpildei, kā arī klientu finanšu instrumentu turēšana. Pamatā tiek nodrošināta darījumu veikšana ar sekojošiem finanšu instrumentiem:

- Parāda vērtspapīriem (obligācijas);
- Kapitāla vērtspapīriem (akcijas);
- Ieguldījumu fondu apliecībām.

[41] Saskaņā ar Finanšu instrumentu tirgus likuma 126.pantu, lai nodrošinātu minēto pakalpojumu sniegšanu, kredītiestāde pēc attiecīgo līgumu noslēgšanas klientam atver un apkalpo finanšu instrumentu kontu un naudas kontu vērtspapīru pirkšanas/pārdošanas operāciju nodrošināšanai.

[42] Raugoties no pieprasījuma viedokļa Finanšu instrumentu tirgus likuma 3.pantā definētie ieguldījumu un ieguldījumu blakus pakalpojumi var nebūt aizvietojami, tomēr klientiem, konkrēta mērķa īstenošanai, nepieciešams vairāku pakalpojumu kopums, kā, piemēram, konsultāciju sniegšana par ieguldījumiem finanšu instrumentos, finanšu instrumentu turēšana, ieguldītāju rīkojumu par darījumiem ar finanšu instrumentiem pieņemšana un nodošana izpildei, finanšu analīzes vai citas vispārējas rekomendācijas sniegšana attiecībā uz darījumiem ar finanšu instrumentiem u.tml.

[43] Izvērtējot minētajā likumā iekļauto ieguldījumu un to blakus pakalpojumu definējumu saistībā ar katras lietas faktiskajiem apstākļiem, ikviens likumā definētais pakalpojums no piedāvājuma puses varētu tikt vērtēts kā atsevišķs konkrētās preces tirgus, piemēram, finanšu instrumentu turēšana, daudzpusējās tirdzniecības sistēmas uzturēšana, ieguldītāju finanšu instrumentu individuāla pārvaldīšana saskaņā ar ieguldītāju pilnvarojumu u.c. Ņemot vērā Ziņojumā minētos pārņemamos Aktīvus un apvienošanās nebūtisko ietekmi uz konkurenci, konkrētās apvienošanās ietvaros KP konkrētā tirgus definīciju atstāj atvērtu un vērtē brokeru pakalpojumu tirgu.

Ieguldījumu pārvalde

[44] Ziņojuma iesniedzēji noteikuši vairākus konkrētos tirgus attiecībā uz pensiju un atvērto ieguldījumu fondu

pakalpojumiem. Šāds dalījums veidots, galvenokārt vadoties no iepriekš minētās Eiropas Komisijas prakses, iedalot pakalpojumus: 1) privātpersonām (*retail banking*), kas konkrētajā gadījumā ietver tiešu sadarbību ar klientu, to piesaiste konkrēta pārvaldītāja pensiju plānam, ieguldījuma fonda izvēle; 2) juridiskajām personām (*corporate banking*), šajā gadījumā veicot ieguldīto līdzekļu turēšanas un pārvaldīšanas funkciju.

[45] Vispārējie noteikumi kā attiecībā uz pensiju fondu, tā arī atklāto ieguldījumu fondu pārvaldību un līdzekļu turēšanu ietverti ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likumā. Papildus tam darbību valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldīšanā un turēšanā regulē arī Valsts fondēto pensiju likums, bet privāto pensiju fondu līdzekļu pārvaldīšanā un turēšanā - likums "Par privātajiem pensiju fondiem".

[46] Saskaņā ar ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likuma 1.pantu pārvaldes pakalpojumi ir: "ieguldījumu fondu pārvalde, valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu un privāto pensiju fondu izveidoto pensiju plānu līdzekļu pārvaldīšana". Šie pakalpojumi atbilstoši minētā likuma 5.panta pirmajai daļai ietver:

1) fonda ieguldījumu pārvaldīšanu;

2) fonda administratīvo vadību (fonda juridisko un grāmatvedības jautājumu kārtošana, informācijas sniegšana pēc fonda ieguldītāju vai citu sabiedrības klientu pieprasījuma, fonda vērtības un ieguldījumu apliecību cenas noteikšana, fonda darbību regulējošo prasību ievērošanas uzraudzība, fonda ienākuma sadale, ieguldījumu apliecību emisija un atpakaļpirkšana, norēķinu par līgumsaistībām izpilde, ar fonda līdzekļiem saistīto darījumu uzskaites kārtošana, fonda ieguldījumu apliecību turētāju reģistra kārtošana);

3) fonda mārketingu (reklamēšana, ieguldījumu apliecību izplatīšana, tirgus izpēte un citi līdzīgi pakalpojumi).

[47] Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likums nosaka, ka darījumus ar fonda mantu ieguldījumu sabiedrība veic ar turētājbankas starpniecību. Galvenais iemesls, kādēļ papildus fondu līdzekļu pārvaldniekam ir nepieciešama turētājbanka, ir nepieciešamība nodrošināt neatkarīgu uzraudzību pār to, vai konkrētais līdzekļu pārvaldnieks savā darbībā ievēro attiecīgos līdzekļu pārvaldes noteikumus un principus (piemēram, fonda prospektu un tajā definētos ieguldījumu objektus, ieguldījumu stratēģiju).

[48] Turētājbanka ir persona, kura glabā fonda aktīvus, veic to uzskaiti, darījumus ar fonda līdzekļiem, veic regulāru uzraudzību pār pārvaldnieka darbību atbilstību Latvijas Republikas spēkā esošajiem tiesību aktiem, tajā skaitā FKTK izdotajiem noteikumiem, kā arī veic citus likumos un turētājbankas līgumā ar ieguldījumu sabiedrību (pārvaldītāju) noteiktos pienākumus. Turētājbankas un pārvaldītāju savstarpējās tiesiskās attiecības veidojas uz rakstiska turētājbankas līguma, kas ir reģistrēts FKTK, pamata. Tiesību aktos tiek noteiktas minimālās prasības attiecībā uz šāda līguma saturu, tai skaitā tiesības, pienākumi, turētājbankas atlīdzības apjoms un samaksas kārtība, izdevumu segšanas kārtība u.c. Turētājbanka, izpildot savus pienākumus, darbojas neatkarīgi no pārvaldītāja un vienīgi ieguldītāju vai dalībnieku interesēs, nepieciešamības gadījumā ceļot prasības, t.sk. pret pārvaldītāju, ziņojot FKTK par pārkāpumiem, kas radušies pārvaldītāja darbību rezultātā, un pilnā mērā atbildot fonda ieguldītājiem, pensiju plānu dalībniekiem, sabiedrībai un trešajām personām, par zaudējumiem kas nodarīti, ja turētājbanka ar nolūku vai aiz neuzmanības pārkāpusi likumu vai turētājbankas līgumu vai nolaidīgi veikusi savus pienākumus.

[49] Ņemot vērā iepriekš minēto, ieguldījumu pārvaldīšana un ieguldīto līdzekļu turēšana (turētājbankas pakalpojumi) ir uzskatāmas par neatņemamām funkcijām jebkura pensiju un ieguldījumu fonda darbībā.

[50] Kopš 2001.gada jūlija Latvijā darbojas trīs līmeņu pensiju sistēma, kas ietver 1.līmeni - valsts obligātā nefondēto pensiju shēma, 2.līmeni - valsts fondēto pensiju shēma un 3.līmeni - privātā brīvprātīgā pensiju shēma. Bankas un to saistītie uzņēmumi piedalās valsts fondēto pensiju un privāto pensiju shēmas pakalpojumu sniegšanā.

[51] Attiecībā uz banku sniegtajiem pensiju pakalpojumiem, KP līdz šim ir definējusi tādus konkrētās preces tirgus kā "valsts fondēto pensiju pakalpojumu" tirgus⁷ un "pensiju 3.līmeņa" tirgus⁸.

4.1.5. Valsts fondēto pensiju shēmas pakalpojumu tirgus

[52] Valsts obligātā fondēto pensiju shēma (valsts pensiju sistēmas 2.līmenis) saskaņā ar 2000.gada 17.februārī Saeimā pieņemto Valsts fondēto pensiju likumu savu darbību uzsāka ar 2001.gada 1.jūliju, un to administrē Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk - VSAA). Valsts fondēto pensiju shēmas mērķis ir, nepalielinot kopējo sociālās apdrošināšanas iemaksu likmi valsts vecuma pensijām, daļu no šīm iemaksām ieguldot finanšu kapitāla tirgū, kur šie naudas līdzekļi pelnītu procentus, iegūt pensijas palielinājumu.

[53] Pensiju sistēmas 2. līmenis ir obligāts tiem, kas līdz 2001.gada 1.jūlijam nebija sasnieguši 30 gadu vecumu (dzimuši pēc 1971.gada 1.jūlija). Savukārt tie, kas bija 30 līdz 49 gadu vecumā (dzimuši no 1951.gada 2.jūlija līdz 1971.gada 1.jūlijam ieskaitot), varēja un joprojām var pievienoties šim līmenim brīvprātīgi.⁹

[54] Valsts fondēto pensiju shēmā iesaistīto dalībnieku veiktās sociālās apdrošināšanas iemaksas ar viņu izvēlēto līdzekļu pārvaldītāja starpniecību tiek ieguldītas finanšu tirgū un uzkrātas konkrētā iemaksu veicēja pensijai. Katram pensiju shēmas dalībniekam ir tiesības izvēlēties un mainīt pensiju fondos iemaksāto līdzekļu pārvaldītāju un/vai ieguldījumu plānu.

[55] Saskaņā ar Valsts fondēto pensiju likuma 11.panta pirmo daļu valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītājs veic shēmas dalībnieku veikto sociālās apdrošināšanas iemaksu, kas tiek ieguldītas finanšu tirgū un uzkrātas konkrētā iemaksu veicēja pensijai, turpmāko augļu (procentu) un citu aktīvu pārvaldīšanu. Kā atlīdzību par valsts fondēto pensiju sistēmas plānu pārvaldīšanu ieguldījumu pārvaldīšanas sabiedrības saņem komisiju, kas izteikta kā noteikts procents no vidējās plānu aktīvu vērtības attiecīgajā atskaites periodā.

[56] 2.pensiju līmeņa pensiju shēmas līdzekļus drīkst pārvaldīt Latvijā reģistrēta ieguldījumu pārvaldes sabiedrība vai Eiropas Savienības vai Eiropas Ekonomikas zonas valstī ieguldījumu pārvaldes sabiedrības filiāle Latvijā, kas ir tiesīga sniegt ieguldījumu pārvaldes pakalpojumus. Fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītājs drīkst sākt fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldīšanu tikai pēc reģistrācijas fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītāju reģistrā, kuru uztur un aktualizē FKTK. Savukārt VSAA slēdz līgumu ar valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītāju, kurā ietver - pārvaldīšanas noteikumus, to neievērošanas sekas un atbildību. Lēmumu par līguma slēgšanu ar valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītāju, kā arī par jebkuriem turpmākajiem grozījumiem šajā līgumā un par šāda līguma pirmstermiņa izbeigšanu pieņem VSAA direktors. Par fondu līdzekļu glabāšanu un citu pienākumu veikšanu līdzekļu pārvaldītājs slēdz līgumu ar turētājbanku.

4.1.6. Privātās pensiju shēmas pakalpojumu tirgus

[57] Privātā brīvprātīgā pensiju shēma (pensiju sistēmas 3.līmenis) darbojas kopš 1998.gada 1.jūlija un šīs shēmas mērķis ir tās dalībniekiem ar privāto pensiju fondu starpniecību uzkrāt un ieguldīt viņu pašu izdarītās un viņu labā brīvprātīgi izdarītās naudas līdzekļu iemaksas. Pensiju plāna dalībnieki var piedalīties pensiju plānā gan tieši, gan ar savu darba devēju starpniecību. Jau no 55 gadu vecuma tā dalībnieks var saņemt visu uzkrāto kapitālu, vai arī turpināt dalību un saņemt kapitālu pa daļām. Uzkrātais kapitāls ir privātpersonas īpašums neatkarīgi no tā, kas veicis iemaksas, turklāt uz to attiecas mantojuma tiesības. Attiecībā uz brīvprātīgajā pensiju shēmā ieguldītajiem līdzekļiem ir noteikti arī ienākumu nodokļu un sociālās apdrošināšanas iemaksu atvieglojumi.¹⁰

[58] Privāto pensiju fonds ir Latvijas Republikas komercreģistrā ierakstīta akciju sabiedrība, kurai FKTK ir izsniegusi licenci pensiju fonda darbībai. Pensiju fonds saskaņā ar likumu "Par privātajiem pensiju fondiem" uzkrāj un iegulda pensiju plānu dalībnieku izdarītās naudas līdzekļu iemaksas, lai nodrošinātu šiem dalībniekiem papildpensiju.

[59] Atbilstoši likuma "Par privātajiem pensiju fondiem" 3.panta pirmo daļu un 4.pantu pastāv divu veidu pensiju fondi - atklātie un slēgtie. Slēgtā pensiju fonda pensiju plānu dalībnieki var būt tikai personas, kuras, uzsākot dalību pensiju plānā, ir pensiju fonda viena dibinātāja (akcionāra) vai vairāku dibinātāju (akcionāru) darbinieki. Atklāts pensiju fonds ir tāds pensiju fonds, kura dibinātāji (akcionāri) ir: 1) banka, kura ir saņēmusi licenci kredītiestādes darbības veikšanai dalībvalstī vai Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas dalībvalstī; 2) dzīvības apdrošināšanas sabiedrība, kura ir saņēmusi licenci dzīvības apdrošināšanas veikšanai dalībvalstī vai Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas dalībvalstī.

[60] Likums "Par privātajiem pensiju fondiem" nosaka, ka pats privātais pensiju fonds veic fondu administrēšanu (pārvaldi), kas ietver: fonda juridisko un grāmatvedības kārtošānu, fonda ienākuma sadali, norēķinus, mārketingu.

[61] Saskaņā ar likuma "Par privātajiem pensiju fondiem" 20.pantu par privāto pensiju fondu līdzekļu pārvaldniekiem drīkst būt šādas komercsabiedrības: 1) kredītiestāde, kura ir tiesīga sniegt ieguldījumu pakalpojumus un ieguldījumu blakus pakalpojumus Latvijā; 2) apdrošināšanas akciju sabiedrība, kura ir tiesīga nodarboties ar dzīvības apdrošināšanu Latvijā; 3) ieguldījumu brokeru vai pārvaldes sabiedrība, kura ir tiesīga sniegt ieguldījumu pakalpojumus vai pārvaldes pakalpojumus Latvijā; vai 4) zināmos apstākļos - arī pats privātais pensiju fonds. Turētājbankas un privātā pensiju fonda savstarpējās tiesiskās attiecības veidojas uz rakstiska turētājbankas līguma, kas ir reģistrēts FKTK, pamata.

[62] Likuma "Par privātajiem pensiju fondiem" 23.panta pirmā daļa nosaka, ka pensiju plāna naudas līdzekļi un citi aktīvi, kas tiek pārvaldīti saskaņā ar konkrētā pensiju plāna noteikumiem, ieguldāmi atbilstoši attiecīgā pensiju plāna ieguldīšanas noteikumiem, īstenojot tādu ieguldījumu politiku, kas nodrošina pensiju plāna dalībnieku papildpensijas pieaugumu ilgākā laikposmā. Ieguldot pensiju plāna aktīvus, pensiju fonds rīkojas kā gādīgs un rūpīgs saimnieks un vienīgi pensiju plāna dalībnieku interesēs, kā arī ievēro piesardzības principus, kas nodrošina riska samazināšanu, ieguldījumu drošību, kvalitāti un likviditāti atbilstoši pensiju plāna dalībnieku papildpensijas izmaksu saistībām.

4.1.7. Ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgus

[63] Ieguldījumu fondu dibina ieguldījumu pārvaldes sabiedrība, apstiprinot fonda prospektu, fonda ieguldītājiem paredzēto pamatinformāciju un fonda pārvaldes nolikumu un noslēdzot turētājbankas līgumu. Attiecībā uz ieguldījumu fondiem pārvaldīšanas līgums netiek slēgts, jo ieguldījumu pārvaldes sabiedrība pārvalda pašas izveidotos ieguldījumu fondus, ieceļot katram ieguldījumu fondam pārvaldnieku, kurš rīkojas ar pārvaldāmā fonda mantu saskaņā ar ieguldījumu pārvaldes sabiedrības statūtiem un fonda nolikumu. Fonda reģistrēšanai FKTK cita starpā nepieciešams iesniegt līgumu ar turētājbanku.

[64] Saskaņā ar ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likuma 1.pantu ieguldījumu fonds ir lietu kopība, ko veido pret ieguldījumu apliecībām izdarītie ieguldījumi, kā arī lietas, kas iegūtas darījumos ar fonda mantu. Savukārt, fonda manta ir lietas, kuru kopība veido ieguldījumu fondu, bet ieguldījumu apliecība - pārvedama vērtspapīrs, kas apliecina fonda ieguldītāja līdzdalību ieguldījumu fondā vai apakšfondā un no šīs līdzdalības izrietošās tiesības.

[65] Šā paša likuma 20.panta pirmā daļa nosaka: "Ieguldījumu fonds ir atvērts fonds, kura mērķis ir apvienot publiski piesaistītus naudas līdzekļus ieguldīšanai šajā likumā noteiktajos ieguldījumu objektos, ievērojot riska samazināšanas principu un šajā likumā noteiktos ieguldījumu ierobežojumus, un kuru pārvaldošajai sabiedrībai ir pienākums, ja fonda ieguldītāji to pieprasa, ne vēlāk kā mēneša laikā veikt ieguldījumu apliecību atpakaļpirkšanu. Ieguldījumu fonds nav juridiskā persona."

[66] Tādējādi fondos tiek apvienoti vairāku ieguldītāju - kā privātpersonu tā arī juridisku personu - līdzekļi, ar mērķi gūt peļņu, ieguldot līdzekļus dažādos ieguldījumu objektos. Saskaņā ar Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likumu fonda līdzekļus drīkst ieguldīt pārvedamos vērtspapīros, naudas tirgus instrumentos, noguldīt kredītiestādēs un ieguldīt citos finanšu instrumentos. Kā atlīdzību par atvērto ieguldījumu fondu pārvaldīšanu ieguldījumu sabiedrības saņem komisiju, kas izteikta kā noteikts procents no vidējās fondu aktīvu vērtības attiecīgajā atskaites periodā. Ieguldījumu pārvaldes sabiedrības piedāvā veikt ieguldījumus fondos ar dažādām ieguldījumu stratēģijām, tradicionāli tiek piedāvāti tādi fondi kā akciju, obligāciju, sabalansētie u.c., bet sabiedrībai ir tiesības un pienākums ieguldīt tikai fonda prospektā paredzētajos ieguldījumu objektos, ievērot tajā noteiktos ieguldījumu ierobežojumus. Turklāt, ieguldījumu pārvaldes sabiedrībai ir pienākums iegūt pietiekami plašu informāciju par potenciālajiem vai iegūtajiem ieguldījumu objektiem, kā arī pastāvīgi uzraudzīt un analizēt to personu finansiālo stāvokli, kuru finanšu instrumentos ir vai tiks ieguldīti fonda līdzekļi.

[67] Ņemot vērā iepriekš minēto, no piedāvājuma puses ieguldījumu pārvaldes sabiedrību pakalpojumi valsts fondēto pensiju shēmas, privātās brīvprātīgās pensiju shēmas un atvērto ieguldījumu fondu darbības ietvaros vērtējami kā daļēji aizvietojami, jo, neraugoties uz atšķirīgām administratīvajām barjerām, kā piemēram, sadarbības nosacījumu izpilde ar VSAA fondēto pensiju shēmas ietvaros u.c., vispārējie darbības nosacījumi gan attiecībā uz darbības uzsākšanu un pārtraukšanu, gan pakalpojumu sniegšanu un uzraudzību, ir vienoti, atbilstoši kā Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likumam tā arī citām normatīvo aktu un FKTK prasībām.

[68] Vērtējot piedāvājuma aizstājamību attiecībā uz līdzekļu pārvaldīšanas un turētājbankas funkciju, secināms, ka tās nav savstarpēji aizstājamas un ir uzskatāmas par viena pakalpojuma - pensiju fonda vai ieguldījumu fonda - darbības neatņemamām sastāvdaļām. Līdz ar to, pastāv iespēja savstarpējai konkurencei starp līdzekļu pārvaldītājiem un starp turētājbankām, kas liecina par to, ka turētājbanku un līdzekļu pārvaldītāju pakalpojumi ir atsevišķi konkrētās preces tirgi. Tomēr, lai gan līdzekļu pārvaldītāji var izvēlēties jebkuru attiecīgu komercbanku kā turētājbanku, kā norādīts Ziņojumā, ieguldījumu pārvaldes sabiedrības gandrīz visos gadījumos (izņēmums ir tikai viena ieguldījumu pārvaldes sabiedrība) ir Latvijā darbojošos komercbanku, kas veic turētājbankas funkciju, meitas sabiedrības, vai arī banku grupā ietilpstošu uzņēmumu meitas sabiedrības. Klientu piesaistei ieguldījumu pārvaldes izmanto komercbanku - turētājbanku - klientu apkalpošanas tīklu. Arī konkrētās apvienošanās darījuma ietvaros no GE Money grupas tiks pārņemta gan ieguldījumu fondu pārvaldīšanas, gan turētājbankas funkcija un abas funkcijas nodrošinās viens tirgus dalībnieks - Citadele grupa. Ņemot vērā iepriekšminētos faktiskos apstākļus tirgū, KP šīs lietas ietvaros apvienošanās ietekmi izvērtē, nenodalot turētājbanku un līdzekļu pārvaldītāju pakalpojumus atsevišķi, un atstāj konkrētā tirgus definīciju atvērtu. No pieprasījuma puses valsts fondēto pensiju shēmas, privāto pensiju shēmas un atvērto ieguldījumu fondu pakalpojumi nav uzskatāmi par savstarpēji aizstājamiem, jo ieguldījumi pensiju shēmās vai ieguldījumu fondos tiek veikti ar dažādu mērķi, nosacījumi, lai pievienotos un izstātos kādā no pensiju shēmām vai ieguldījumu fondā, veiktu iemaksas un saņemtu veikto ieguldījumu atmaksu, ir atšķirīgi. Līdz ar to, apvienošanās ietekme uz banku grupu sniegtajiem pensiju un ieguldījumu fondu pakalpojumiem šajā lietā vērtēta valsts fondēto pensiju shēmas pakalpojumu tirgū, privāto pensiju shēmas pakalpojumu tirgū un atvērto ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgū.

4.2. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus

[69] KP 22.11.2008. lēmumā Nr.119 "Par va/s "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un a/s "Parex banka" apvienošanās" ir norādījusi, ka "banku pakalpojumu sniegšanas tiesiskais regulējums visā Latvijas teritorijā ir vienāds, tāpat arī dabiskās un valstiskās barjeras ienākšanai tirgū ir pietiekami līdzīgas visiem tirgus dalībniekiem". Arī Eiropas Komisija savos lēmumos¹¹ ir atzinusi, ka attiecībā uz banku pakalpojumiem konkrētais ģeogrāfiskais tirgus ir nacionāls, tādējādi Citadele grupas un GE Money grupas apvienošanās lietā konkrētais ģeogrāfiskais tirgus ir Latvijas Republikas teritorija.

4.3. Konkrētais tirgus

[70] Ņemot vērā augstāk minēto, šajā lietā KP izvērtē šādus ietekmētos tirgus:

- 1) Noguldījumu pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā;
- 2) Aizdevumu pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā;
- 3) Finanšu līzings pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā;
- 4) Brokeru pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā;
- 5) Valsts fondēto pensiju shēmas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā;
- 6) Privāto pensiju shēmas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā;

7) Atvērto ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā.

5. Apvienošanās izvērtēšana

5.1. Noguldījumu pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā

[71] Atbilstoši FKTK sniegtajai publiski pieejamajai informācijai, 2013.gada 1.ceturksnī Latvijas Republikā banku pakalpojumus sniedz 20 bankas un vairākas ārvalstu banku filiāles¹².

[72] Kopējais nebanku noguldījumu apjoms bankās:

2010.gada 31.decembrī - 11 110 601 tūkst.Ls,

2011.gada 31.decembrī - 11 071 450 tūkst.Ls¹³,

2012.gada 31.decembrī bija 12 478 444 tūkst.Ls¹⁴.

Tabula Nr.1

Noguldījumi bankās 2013.gada 31.martā¹⁵

Nr.	Bankas nosaukums	Noguldījumi (aktīvu vērtība), tūkst. Ls	Tirgus daļa
1	Swedbank	2 195 524,20	17,20%
2	ABLV Bank	1 977 217,40	15,49%
3	Rietumu Banka	1 480 609,90	11,60%
4	SEB banka	1 217 117,80	9,54%
5	Citadele banka	1 139 817,00	8,93%
6	Nordea Bank Finland Latvijas filiāle	812 298,80	6,36%
7	DNB banka	714 556,60	5,60%
8	PrivatBank	576 190,90	4,51%
9	NORVIK BANKA	477 784,60	3,74%
10	Baltikums Bank	391 273,80	3,07%
11	Reģionālā investīciju banka	308 636,20	2,42%
12	TRASTA KOMERCBANKA	260 271,30	2,04%
13	UniCredit Bank	212 559,20	1,67%
14	Baltic International Bank	198 436,80	1,55%
15	SMP Bank	170 517,00	1,34%
16	Latvijas Hipotēku un zemes banka	164 003,30	1,28%
17	Danske Bank filiāle Latvijā	139 579,40	1,09%
18	Expobank	97 241,80	0,76%
19	Rigensis Bank	62 147,60	0,49%
20	Latvijas pasta banka	50 129,40	0,39%
21	BIGBANK Latvijas filiāle	49 096,10	0,38%
22	GE Money Bank	45 137,50	0,35%
23	Eesti Krediitipank Latvijas filiāle	15 679,90	0,12%
24	Svenska Handelsbanken AB Latvijas filiāle	7 507,60	0,06%
25	Pohjola Bank filiāle Latvijā	494,00	0,00%
26	Latvijas Biznesa banka	28,50	0,00%
27	Skandināviska Enskilda Banken Rīgas filiāle	0,00	0,00%
	Banku sektors kopā*)	12 785 428,30	100%

* - Scania Finans Aktiebolag Latvijas filiāles, DNB Bank ASA Latvijas filiāles dati nav pieejami

[73] Saskaņā ar Ziņojumā norādīto informāciju apvienošanā iesaistīto banku klientu noguldījumu apjoma rādītāji ir norādīti tabulā Nr.2.

Tabula Nr.2

Apvienošanās dalībnieku noguldījumu pakalpojumu tirgus apjoma rādītāji

Apvienošanās dalībnieks	Tirgus apjoma rādītājs	31.12.2012	31.12.2011.	31.12.2010.
CB	Noguldījumi (tūkst. Ls)	1 159 006,7	1 134 521,2	1 154 386, 2
	Tirgus daļa	9,29%	10,20 %	10,39%
GEMB	Noguldījumi (tūkst. Ls)	66 018,2	94 439,2	168 988,1
	Tirgus daļa	0,53 %	0,85 %	1,52 %

[74] Ziņojumā norādīts, ka apvienošanās rezultātā CB pārņems no GEMB šādus noguldījumu līgumus: (*)

[75] (*).

[76] Saskaņā ar Ziņojumā norādīto, 30.06.2013. apvienošanās rezultātā CB nododamo GEMB noguldījumu kopējais apmērs ir (*) tūkst.Ls, tādējādi pārņemamo noguldījumu tirgus daļa veido (*) mazāk kā 1%.

[77] Lielāko tirgus dalībnieku tirgus daļas noguldījumu tirgū pēc noguldījumu apjoma 2010.-2012.gada beigās, ir šādas:

Tabula Nr.3

Lielāko tirgus dalībnieku tirgus daļas noguldījumu pakalpojumu tirgū

Tirgus dalībnieks	2012	2011	2010
Swedbank	17,58%	14,0%	15,0%
ABLV Bank *)	14,9%	14,4 %	11,4 %
Rietumu banka	11,38%	11,0 %	8,7 %
Citadele banka	9,29%	10,2 %	10,4 %
SEB banka	9,93%	9,3 %	9,5%

* Nosaukums 2010.gadā - "Aizkraukles banka"

[78] Lielākie konkurenti pēdējo gadu laikā nav mainījušies, taču ir mainījusies tirgus dalībnieku pozīcija noguldījumu pakalpojumu tirgū. Vērojams, ka CB pozīcija ir nedaudz samazinājusies, savukārt pārējo lielāko tirgus dalībnieku tirgus daļa procentuāli ir palielinājusies.

[79] Ņemot vērā tabulā Nr.1 iekļautos datus, apvienošanās rezultātā nododamo GEMB noguldījumu tirgus daļa ir 0,35%. Tādēļ pēc apvienošanās CB tirgus daļa palielināsies, tomēr tirgus struktūra kopumā tiks ietekmēta nebūtiski.

5.2. Aizdevumu pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā

[80] Kopējie banku izsniegtie aizdevumi (kredīti) klientiem (t.s. ne-MFI kredīti jeb kredīti, kas nav izsniegti Monetārajām finanšu iestādēm, jeb ne-bankām izsniegtie kredīti):

2010.gada 31.decembrī -14 334 188 tūkst.Ls ¹⁶

2011.gada 31.decembrī - 13 170 987 tūkst.Ls,

2012.gada 31.decembrī bija 11 740 059 tūkst.Ls¹⁷,

Tabula Nr.4

Banku izsniegtie aizdevumi 2013.gada 31.martā¹⁸

Nr.	Bankas nosaukums	Aizdevumi (aktīvu vērtība), tūkst. Ls	Tirgus daļa
1.	Swedbank	2 614 884,80	22,51%
2.	SEB banka	1 969 107,20	16,95%
3.	Nordea Bank Finland Latvijas filiāle	1 824 177,30	15,70%
4.	DNB banka	1 397 340,70	12,03%
5.	Rietumu Banka	798 688,20	6,87%
6.	Citadele banka	688 455,30	5,93%
7.	ABLV Bank	568 863,80	4,90%
8.	UniCredit Bank	427 629,10	3,68%
9.	Latvijas Hipotēku un zemes banka	299 528,10	2,58%

10.	NORVIK BANKA	243 221,50	2,09%
11.	Danske Bank filiāle Latvijā	182 709,40	1,57%
12.	TRASTA KOMERCBANKA	112 015,10	0,96%
13.	PrivatBank	95 490,00	0,82%
14.	SMP Bank	90 239,40	0,78%
15.	Reģionālā investīciju banka	78 123,90	0,67%
16.	Baltic International Bank	71 040,80	0,61%
17.	BIGBANK Latvijas filiāle	48 381,30	0,42%
18.	GE Money Bank	47 604,80	0,41%
19.	Baltikums Bank	28 973,60	0,25%
20.	Svenska Handelsbanken AB Latvijas filiāle	16 189,80	0,14%
21.	Latvijas pasta banka	10 683,60	0,09%
22.	Eesti Krediidipank Latvijas filiāle	3 110,70	0,03%
23.	Pohjola Bank filiāle Latvijā	1 695,60	0,01%
24.	Latvijas Biznesa banka	204,20	0,00%
25.	Expobank	42,40	0,00%
26.	Rigensis Bank	1,30	0,00%
27.	Skandinaviska Enskilda Banken Rīgas filiāle	0,00	0,00%
	Banku sektors kopā	11 639 451	100%

[81] Saskaņā ar Ziņojumā norādīto informāciju apvienošanā iesaistīto banku aizdevumu (izsniegto kredītu) apjoma rādītāji ir norādīti tabulā Nr.5.

Tabula Nr.5

Apvienošanās dalībnieku aizdevumu pakalpojumu tirgus apjoma rādītāji

Apvienošanās dalībnieks	Tirgus apjoma rādītājs	31.12.2012.	31.12.2011	31.12.2010.
CB	Izsniegtie kredīti (tūkst. Ls)	684 999,3	680 986,6	749 484,7
	Tirgus daļa	5,83 %	5,17 %	5,23 %
GEMB	Izsniegtie kredīti (tūkst. Ls)	54 643,9	79 129,6	142 674,4
	Tirgus daļa	0,47 %	0,60 %	1,00 %

[82] Ziņojumā norādīts, ka apvienošanās rezultātā CB pārņems no GEMB šādus aizdevumus: (*).

Tabula Nr.6

Pārņemamos aktīvus raksturojošie rādītāji (*)

[83] (*) Saskaņā ar Ziņojumā norādīto uz 2013.gada 30.aprīli fiksētais apvienošanās rezultātā CB nododamo GEMB aizdevumu kopējais pamatsummas atlikums ir (*) tūkst.Ls, kas ņemot vērā FKTK informāciju par kopējo kredītu apjomu¹⁹ veido (*) tirgus daļu.

[84] Lielāko tirgus dalībnieku tirgus daļas aizdevumu pakalpojumu tirgū pēc izsniegto kredītu apjoma 2010.-2012.gada beigās, ir šādas:

Tabula Nr.7

Lielāko tirgus dalībnieku tirgus daļas aizdevumu pakalpojumu tirgū

Konkurents	2012	2011	2010
SEB banka	16,76%	14,9 %	14,5 %
Nordea Bank Finland Latvijas fil.	16,14%	14,5 %	13,4 %
DNB banka	12,04%	11,2 %	10,7 %
Swedbank	22,61%	20,9%	22,8%

[85] No 2010. - 2012.gadam lielāko tirgus dalībnieku tirgus daļas, jo īpaši pēdējā gada laikā, ir nedaudz pieaugušas, bet savstarpējās pozīcijas tirgū laika periodā no 2010. - 2012.gadam nav būtiski mainījušās. Swedbank saglabā līdera pozīciju kreditēšanas tirgū.

[86] CB ir spēcīgi konkurenti aizdevumu pakalpojumu tirgū. CB tirgus daļa, pārņemot GEMB izsniegtos kredītus, nedaudz pieaugs, tomēr tirgus struktūra mainīsies nebūtiski.

5.3. Finanšu līzinga pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā

[87] Pēc Latvijas Līzinga devēju asociācijas (turpmāk - LLDA) informācijas, kopējais finanšu līzinga pakalpojumu tirgus lielums valstī pēc portfeļa apjoma ir šāds:

2010. gadā -721 800 644 Ls²⁰

2011.gadā - 675 702 754 Ls²¹

2012.gadā - 663 381 616 Ls²²

[88] Katra apvienošanās dalībnieka finanšu līzinga portfeļa (aktīvu) apjoms un tirgus daļa norādīta tabulā Nr.8

Tabula Nr.8

Apvienošanās dalībnieku finanšu līzingaportfeļa (aktīvu) apjoms un tirgus daļa (*)

[89] No 2011.gada 1.novembra kreditēšanas pakalpojumus (t.sk. līzinga pakalpojumus) patērētājam Latvijas teritorijā drīkst sniegt tikai kapitālsabiedrības, kuras saņēmušas speciālu atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai. Patērētāju kreditētāju licencēšanu un uzraudzību saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likumu veic Patērētāju tiesību aizsardzības centrs.

[90] Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības centra interneta vietnē pieejamo informāciju,²³ speciālu atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai saņēmušas 53 sabiedrības, tai skaitā 11 sabiedrībām kā kredīta veids norādīts līzings.

[91] Lielākie konkurenti, atbilstoši Ziņojumā norādītajai informācijai, finanšu līzinga tirgū ir (*). To finanšu līzinga portfeļa apjoms un tirgus daļas norādītas tabulā Nr.9:

Tabula Nr.9

Apvienošanās dalībnieku lielāko konkurentu finanšu līzinga portfeļa (aktīvu) apjoms un tirgus daļa (*)

[92] (*)

[93] Kā minēts Ziņojumā, CB no GEMB pārņems (*). Ņemot vērā augstākminētos LLDA datus par tās biedru aktīvu (portfeļu) apjomu 2012.gadā finanšu līzinga pakalpojumu tirgū Latvijas Republikā, secināms, ka apvienošanās ietekme uz finanšu līzinga pakalpojumu tirgu Latvijas Republikā būs niecīga, jo apvienošanās rezultātā CB nododamo GEMB finanšu līzinga tirgus daļa, vērtējot pēc līzinga portfeļa apjoma, ir (*) (<1%), bet GEMB (*).

[94] Ņemot vērā apvienošanās dalībnieku un lielāko tirgus dalībnieku pozīciju tirgū, apvienošanās nebūtiski ietekmēs finanšu līzinga tirgus struktūru un konkurenci tajā.

5.4. Brokeru pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā

[95] Kā minēts Ziņojumā, CB no GEMB pārņems (*) brokeru pakalpojumu līgumus (*).

[96] (*)

[97] Ņemot vērā datus par CB un GEMB noslēgtajiem brokeru pakalpojumu līgumiem, secināms, ka apvienošanās ietekme uz brokeru pakalpojumu tirgu būs niecīga, jo Citadeles grupas rīcībā esošo vērtspapīru vērtība, kas ir pakļauta brokeru līgumu noteikumiem, salīdzinot ar stāvokli uz 2013.gada 15.jūliju, palielināsies (*) (<1%). Līdz ar to secināms, ka apvienošanās rezultātā ietekme uz konkurenci brokeru pakalpojumu tirgū Latvijas Republikas teritorijā būs nebūtiska.

5.5. Valsts fondēto pensiju shēmas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā

[98] 2012.gada beigās valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļus pārvaldīja 8 privātie līdzekļu pārvaldītāji, piedāvājot 26 ieguldījumu plānus²⁴. Kā minēts Ziņojumā, CAM, pārņemot GEMAM aktīvus, iegūs pārvaldīšanas funkciju pār valsts fondēto pensiju shēmas pensiju plāniem "Blūzs" un "Džezs", attiecīgi CB pārņemot turētājbankas funkciju pār šiem aktīviem.

[99] Valsts fondēto pensiju shēmas ietvaros uz 2012.gada beigām bez CAM un GEMAM darbojās vēl 6 ieguldījumu pārvaldes sabiedrības (skat. tabulu Nr.10). Visvairāk plānu piedāvā "SEB Wealth Management" (7 plāni), kam seko "Finasta Asset Management" ar 5 plāniem. Vairums tirgus dalībnieku piedāvā 2 vai 3 ieguldījumu plānus:

Tabula Nr.10

**Valsts fondēto pensiju shēmas pārvaldnieku un ieguldījumu plānu apjoms un tirgus daļas
2012. gada 31. decembrī**

Pārvaldnieks/ieguldījumu plāns	Dalībnieki		Plānu apjoms	
	skaits	%	Aktīvu vērtība, Ls	%
"Swedbank ieguldījumu pārvaldes sabiedrība" AS	480 479	40,24%	414 079 696	40,33%
Swedbank pensiju IP "Stabilitāte"	94 258		87 190 779	
Swedbank pensiju IP "Dinamika"	386 221		326 888 917	
IPAS "SEB Wealth Management"	304 539	25,50%	265 331 902	25,84%
SEB Latvijas plāns	79 560		66 502 118	
SEB sabalansētais plāns	47 782		46 685 908	
SEB Eiropas plāns	14 966		15 295 341	
SEB aktīvais plāns	120 813		108 764 236	
SEB IP "Jūrmala"	18 331		12 316 217	
SEB IP "Rivjera"	10 405		6 495 288	
SEB IP "Safari"	12 682		9 272 794	
IPAS "Citadele Asset Management"	141 403	11,84%	129 863 417	12,65%
Citadele Aktīvais PP	90 510		82 521 207	
Citadele Universālais PP	50 893		47 342 210	
AS "NORVIK ieguldījumu pārvaldes sabiedrība"	76 391	6,40%	42 986 651	4,19%
NORVIK IP "Daugava"	25 468		14 179 380	
NORVIK IP "Gauja"	28 768		15 893 386	
NORVIK IP "Venta"	22 155		12 913 885	
IPAS "Finasta Asset Management"	48 882	4,09%	26 420 392	2,57%
Finasta Konservatīvais IP	16 248		8 100 107	
Finasta PP "Klasika"	9 814		5 342 114	
Finasta PP "Komforts"	10 657		6 102 664	
Finasta PP "Ekstra"	2 708		1 782 494	
Finasta PP "Ekstra Plus"	9 455		5 093 013	
IPAS "DNB Asset Management"	89 710	7,51%	92 708 241	9,03%
DNB Aktīvais IP	29 590		29 314 237	
DNB Konservatīvais IP	28 367		28 859 907	
DNB Sabalansētais IP	31 753		34 534 097	
IPS "GE Money Asset Management"	26 446	2,21%	14 517 889	1,41%
GE Money PP "Blūzs"	14 765		7 783 565	
GE Money PP "Džezs"	11 681		6 734 324	
IPAS "Nordea Pensions Latvia"	26 250	2,20%	40 852 344	3,98%
Nordea konservatīvais IP	8 260		11 370 044	
Nordea aktīvais IP	17 990		29 482 300	
Pavisam	1 194 100	100,00%	1 026 760 531	100,00%

[100] Jaunu pensiju plānu izveidošana pēdējos gados nav notikusi. Jaunākie plāni ("Nordea konservatīvais" un "Nordea aktīvais") savu darbību uzsāka 2009.gada martā. Kā norāda Ziņojuma iesniedzēji, kopš 2010.gada sākuma tirgus sadalījumā notikušas zināmas izmaiņas - plānu skaits samazinājies par vienu plānu, pārvaldītāju skaits sarucis par diviem. Tirgus līderi nav mainījušies, bet nedaudz mainījušās tirgus daļas - "Swedbank ieguldījumu pārvaldes sabiedrība" un "SEB Wealth Management" tirgus daļas kopš 2010. gada sākuma ir augušas par attiecīgi 1,7 un 2,3%, savukārt "Citadele Asset Management" tirgus daļa pēc aktīviem ir samazinājusies par 1,6%. Visstraujāk tirgus daļa - par 3,1% - kopš 2010. gada sākuma palielinājusies "DNB Asset Management".

[101] Visas 8 ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, ieskaitot CAM un GEMAM uz 2013.gada 19.jūliju kopīgi pārvalda aktīvus 1 102 776 196,14 Ls vērtībā.²⁵ Pārvaldīto aktīvu īpatsvara ziņā uz 2012.gada beigām pirmo vietu ieņem AS "Swedbank ieguldījumu Pārvaldes Sabiedrība", kas pārvaldīja 40,33% no visiem pensiju otrā līmeņa līdzekļiem. Otrā vietu ieņem IPAS "SEB Wealth Management" ar 25,84%, bet trešajā vietā ierindojas CAM ar 12,65% no sistēmā esošajiem līdzekļiem.

[102] Izvērtējot datus par valsts fondēto pensiju shēmas pensiju plānu pārvaldītāju aktīviem uz 2012.gada

31. decembrī, secināms, ka apvienošanās ietekmē uz valsts fondēto pensiju shēmas pakalpojumu tirgu Latvijas Republikas teritorijā būs neliela, jo Citadele grupa, iegūstot abus GE Money grupas pārvaldītos un turētos pensiju plānus "Blūzs" un "Džezs", tirgus daļa palielināsies par 1,41%, tātad no 12,65% līdz 14,06%.

[103] Ņemot vērā apstākli, ka Citadele grupai ir spēcīgi konkurenti valsts fondēto pensiju shēmas pakalpojumu tirgū, nav sagaidāms, ka pēc apvienošanās Citadele grupa varētu veidoties tirgus vara. Apvienošanās būtiski neizmainīs konkurences situāciju valsts fondēto pensiju pakalpojumu tirgū.

5.6. Privāto pensiju shēmas pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā

[104] Apvienošanās darījuma rezultātā CAPF pārņems GEMAPF pensiju plānus "Rumba" un "Twists", šo pensiju plānu pārvaldītājs būs CAM, bet turētājbanka - CB.

[105] Saskaņā ar FKTK publiski pieejamo informāciju²⁶ licence privāto pensiju fondu darbībai ir izsniegta 7 sabiedrībām - 6 atklātie un 1 slēgtais pensiju fonds. Tie kopumā piedāvā 19 pensiju plānus, no kuriem viens ir slēgtais pensiju plāns. Vairums tirgus dalībnieku piedāvā 3 vai 4 ieguldījumu plānus. Kopējais privātajos pensiju fondos esošo līdzekļu apjoms 2012.gada beigās bija aptuveni 142 miljoni latu, no tiem ~37 miljoni latu ieguldīti slēgtajā pensiju plānā:

Tabula Nr.11

Privāto pensiju fondu un to ieguldījumu plānu apjoms un tirgus daļas 2012. gada 31. decembrī²⁷

Atklātie pensiju fondi/pensiju plāni	Dalībnieki		Plānu apjoms	
	skaits	%	Aktīvu vērtība milj.Ls	%
AS "GE Money atklātais pensiju fonds"	2 731	1,32%	0,572	0,40%
Pensiju plāns "Rumba"	2 393		0,464	
Pensiju plāns "Twists"	338		0,108	
"Swedbank Atklātais Pensiju Fonds" AS	61 084	29,49%	26,567	18,66%
Pensiju plāns "Dinamika+60"	30 908		14,806	
Pensiju plāns "Dinamika+(USD)"	1 037		0,841	
Pensiju plāns "Stabilitāte+25"	15788		6,582	
Pensiju plāns "Dinamika+100"	13 351		4,339	
AS "Citadele atklātais pensiju fonds"	50 915	24,58%	20,318	14,27%
Pensiju plāns "Citadele Aktīvais"	20 512		4,310	
Pensiju plāns "Citadele Sabalansētais"	26029		12,967	
Pensiju plāns "Citadele Aktīvais EUR"	3 700		2,559	
Pensiju plāns "Citadele Aktīvais USD"	674		0,482	
AS "Finasta atklātais pensiju fonds"	2 401	1,16%	0,824	0,58%
Pensiju plāns "Dzintars - Konservatīvais"	556		0,338	
Pensiju plāns "Saule-sabalansētais"	1 733		0,447	
Pensiju plāns "Jūra-aktīvais"	112		0,039	
AS "SEB atklātais pensiju fonds"	75 360	36,38%	56,176	39,46%
Pensiju plāns "SEB-AKTĪVAIS"	27 650		8,305	
Pensiju plāns "EIROPENSIJA"	8 823		10,039	
Pensiju plāns "SEB-SABALANSĒTAIS"	38 887		37,832	
Akciju sabiedrība "Nordea Latvijas atklātais pensiju fonds"	2 714	1,31%	1,394	0,98%
Nordea progresīvais pensiju plāns	1 288		0,537	
Nordea sabalansētais pensiju plāns	1426		0,857	
Slēgtais pensiju fonds				
AS "Pirmais Slēgtais Pensiju Fonds"	11 940	5,76%	36,517	25,65%
"Pirmais Pensiju Plāns"	11 940		36,517	
KOPĀ	207 145	100,00%	142,368	100,00%

[106] Privāto pensiju fondu darbības rādītāji uz 2012.gada beigām liecina, ka privāto pensiju shēmas pakalpojumu tirgū AS "SEB atklātais pensiju fonds" ir izteikts līderis ar 39,46% tirgus daļu. Apvienošanās Citadele grupas tirgus daļu privāto pensiju shēmas pakalpojumu tirgū ietekmēs nebūtiski - pieaugums būs mazāks par 1%, tādēļ konkurence privāto pensiju shēmas pakalpojumu tirgū netiks būtiski ietekmēta.

5.7. Atvērto ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgus Latvijas Republikas teritorijā

[107] Apvienošanās darījuma rezultātā Citadele grupa pārņems atvērto ieguldījumu fondu (*), kura pārvaldītājs būs CAM, bet turētājbanka - CB.

[108] Ziņojumā norādīts, ka NASDAQ OMX Baltic fondu biržas veidotā Baltijas Fondu informācija²⁸ liecina, ka uz 2013.gada jūnija beigām Latvijā bija reģistrēti 26 atvērtie ieguldījumu fondi, kurus pārvalda 6 Latvijā reģistrēti aktīvu pārvaldītāji. Šajos ieguldījumu fondos kopā uzkrāti vairāk nekā 150 milj.Ls. Arī Latvijas Bankas apkopotā informācija par ieguldījumu fondiem²⁹ liecina, ka kopējais ieguldījumu fondu neto aktīvu apjoms uz 2013.gada 30.jūniju ir ~150 milj.Ls.

[109] Aktīvu īpatsvara ziņā lielāko līdzekļu daļu jeb ~39% pārvalda "ABLV Asset Management", otrajā vietā ierindojas "SEB Wealth Management" ar ~31%, bet trešais lielākais aktīvu apjoms (~19%) atrodas CAM pārvaldītajos fondos. Savukārt, fondu skaita ziņā līderis ir CAM, kas piedāvā 11 fondus. Tai seko "ABLV Asset Management" ar 8 fondiem.

[110] Kā norādījuši iesniedzēji, neskatoties uz jaunu fondu veidošanu un vairāku fondu likvidēšanu pēdējos gados, kopš 2010.gada sākuma NASDAQ OMX Baltic fondu biržas Fondu centra sarakstā esošais pieejamo atvērto fondu skaits saglabājies nemainīgs. Uz 2010.gada sākumu visvairāk līdzekļu (58%) bija nodoti SEB aktīvu pārvaldītāju rīcībā, kam sekoja CB (toreiz - Parex) ar 20% un ABLV ar 11%. Pārvaldītāju skaits, kas piedāvā atvērtos ieguldījumu fondus, pēdējo trīs gadu periodā ir samazinājies par trijiem.

Tabula Nr.12

Atvērto ieguldījumu fondu aktīvi uz 2013.gada 30.jūniju³⁰

Pārvaldītājs	Fondu skaits	Aktīvu vērtība (milj. Ls)	Tirgus daļa	
			31.12.2009.	30.06.2013
ABLV Asset Management	8	59,0	10,6%	38,6%
Citadele Asset Management	11	28,7	20,1%	18,8%
DNB Asset Management	1	15,5	5,7%	10,2%
Finasta Asset Management	3	1,7	1,1%	1,1%
GE Money Asset Management	2	1,1	0,9%	0,7%
SEB Wealth Management	1	46,9	57,7%	30,7%
Swedbank Ieguldījumu pārvaldes sabiedrība	-	-	2,6%	-
Baltikums Asset Management	-	-	1,2%	-
Global Fondi	-	-	0,2%	-

[111] Ņemot vērā minētos datus par ieguldījumu fondu aktīviem uz 2013.gada 30.jūniju, secināms, ka apvienošanās ietekme uz atvērto ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgu Latvijas Republikas teritorijā būs neliela, jo pārņemot atvērto ieguldījumu (*), kura aktīvi uz 2013.gada 31.maiju bija EUR (*), kas pēc Latvijas Bankas noteiktā EUR un Ls apmaiņas kursa (EUR 1 = Ls 0,702804) veido (*) Ls, Citadele grupas tirgus daļa minētajā tirgū palielināsies tikai par (*) (<1%). Līdz ar to secināms, ka paredzētā apvienošanās neradīs būtisku ietekmi uz konkurenci atvērto ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgū.

[112] Ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, iegādājoties kāda tirgus dalībnieka vērtspapīrus (akcijas), var iegūt izšķirošu ietekmi pār kādu tirgus dalībnieku. Ietekmes apmērs tiek kontrolēts atbilstoši Finanšu instrumenta tirgus likuma IV.nodaļas prasībām, saskaņā ar kurām akcionārs, kas iegūst vai atsavina balsstiesīgās akcijas paziņo akciju sabiedrībai un vienlaikus arī FKTK par savu balsstiesību īpatsvaru akciju iegūšanas vai atsavināšanas rezultātā, kad šis īpatsvars sasniedz, pārsniedz vai kļūst mazāks par pieciem, desmit, piecpadsmit, divdesmit, divdesmit pieciem, trīsdesmit, piecdesmit un septiņdesmit pieciem procentiem. Ņemot vērā Ziņojumā norādīto GEMAM un GEMAPF īpašumā esošo kapitāla vērtspapīru (akciju) apjomu, (*), apvienošanās rezultātā Citadele grupai neradīsies vai nenostiprināsies vara un iespēja realizēt izšķirošu ietekmi kādā no tirgus dalībniekiem.

6. Secinājums

[113] Saskaņā ar Konkurences likuma 16.panta trešo daļu Konkurences padome aizliedz apvienošanās, kuras rezultātā rodas vai nostiprinās dominējošais stāvoklis vai var tikt būtiski samazināta konkurence jebkurā konkrētajā tirgū. Ja paziņotā apvienošanās neizraisa minētās sekas jebkurā konkrētajā tirgū, tad atbilstoši Konkurences likuma 16.panta ceturtajai daļai Konkurences padome pieņem lēmumu, ar kuru atļauj apvienošanās.

[114] Ņemot vērā visu iepriekšminēto, pastāvošo banku konkurenci, tirgus struktūru, tirgus dalībnieku tirgus daļas un to izmaiņas, secināms, ka apvienošanās rezultātā nerodas un nenostiprinās dominējošais stāvoklis, kā arī netiek būtiski samazināta konkurence ieguldījumu pakalpojumu tirgū, aizdevumu pakalpojumu tirgū, finanšu līzīngā

pakalpojumu tirgū, brokeru pakalpojumu tirgū, valsts fondēto pensiju shēmas pakalpojumu tirgū, privāto pensiju shēmas pakalpojumu tirgū, un atvērto ieguldījumu fondu pakalpojumu tirgū Latvijas Republikas teritorijā, tādēļ apvienošanās ir atļaujama.

Ievērojot visu augstāk minēto, kā arī pamatojoties uz Konkurences likuma, 8.panta pirmās daļas 5.punktu, 15.panta pirmās daļas 3.punktu un otrās daļas 1.punktu, 16.panta pirmo un ceturto daļu Konkurences padome

nolēma:

atļaut apvienošanās, Akciju sabiedrībai "Citadele banka", ieguldījumu pārvaldes akciju sabiedrībai "Citadele Asset Management" un Akciju sabiedrībai "Citadele atklātais pensiju fonds" iegūstot Akciju sabiedrības "GE Money Bank", ieguldījumu pārvaldes sabiedrības "GE Money Asset Management" un Akciju sabiedrības "GE Money atklātais pensiju fonds" aktīvus.

Saskaņā ar Konkurences likuma 8.panta otro daļu Konkurences padomes lēmumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no šā lēmuma spēkā stāšanās dienas.

(*) - Ierobežotas pieejamības informācija

¹ GEMB interneta vietne, <http://www.gemoneybank.lv/lv/par-mums/as-ge-money-bank/>

² EK lēmums lietā Nr COMP/M.4844 - FORTIS / ABN AMRO ASSETS

³ EK lēmumi lietās Nr.COMP/M.5296 Deutsche Bank/ ABN AMRO ASSETS; No COMP/M.1910. Meritanordbanken/Unidanmark; No COMP/M.117. Fortis AG /

Generale Bank, COMP/M.3894. Unicredito/HVB, No COMP/M.850.

Fortis/MeesPierson; No COMP/M.2225. Fortis/ ASR.

⁴ KP tīmekļa vietne; <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/qWd9Fs5WVL.pdf>

⁵ 13.07.2012 KP lēmums Nr.56 "Par SIA "Swedbank Līzings" un SIA "Hipolīzings" apvienošanās"; <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/GnusEH5ILx.pdf>

⁶ EK 01.12.2008. lēmums lietā nr. COMP/M.5263 "Deutsche Bank London / Lloyds TSB Bank / Antin Infrastructure Partners (BNP Paribas) / Porterbrook Leasing", EK 29.06.2004. lēmums lietā nr. COMP/M.3090 "Volkswagen / Offset / Crescent / LeasePlan / JV", EK 03.11.2007. lēmums lietā nr. COP/M. 4844 "Fortis/ABN Amro Assets", EK 11.12.1995. lēmums lietā nr. COMP/M.669 "Charterhouse / Porterbrook Leasing Company" un EK lēmums lietā Nr. 05.02.2009. lietā nr. COMP/M.5439 "OP Trust / Deutsche Bank London / Lloyds TSB Bank / BNP Paribas / Porterbrook Leasing"

⁷ KP 22.11.2008. lēmums Nr.119 "Par va/s "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un a/s "Parex banka" apvienošanās"; <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/qWd9Fs5WVL.pdf>

⁸ KP 20.08.2008. lēmums Nr.88 " Par AS "Latvijas Krājbanka" un AAS "Baltikums Dzīvība" apvienošanās"; <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/hZCL4Yfne9.pdf>

⁹ Labklājības ministrijas tīmekļa vietne; <http://www.lm.gov.lv/text/541>

¹⁰ Labklājības ministrijas tīmekļa vietne; <http://www.lm.gov.lv/text/541>

¹¹ EK 19.08.2009. lēmums lietā Nr. COMP/M.5568 "Volkswagen/Fleet Investments/Leaseplan Corporation JV", EK 01.10.2008.lēmums lietā Nr. COMP/M.5296, "Deutsche Bank/ ABN AMRO ASSETS", EK 03.10.2007. lēmums lietā Nr. COMP/M.4844 "Fortis/ABN AMRO Assets" [<http://ec.europa.eu>];

¹² FKTK dati, pieejami: http://www.fktk.lv/texts_files/Bankas_ceturksnis_1_2013_L.xlsx

¹³ FKTK dati, pieejami: http://www.fktk.lv/lv/statistika/kreditiestades/ceturksna_parskati/2012-02-10_banku_darbiba_latvija_20

¹⁴ FKTK dati, pieejami: http://www.fktk.lv/lv/statistika/kreditiestades/ceturksna_parskati/2013-02-07_banku_darbiba_latvija_20

¹⁵ Latvijas Komerčbanku asociācijas dati, pieejami: http://www.bankasoc.lv/lv/pdf/Bank_statistika_www_03_2013.pdf

¹⁶ http://www.fktk.lv/lv/statistika/kreditiestades/ceturksna_parskati/2012-02-10_banku_darbiba_latvija_20/;

¹⁷ FKTK dati, pieejami: http://www.fktk.lv/lv/statistika/kreditiestades/ceturksna_parskati/2013-02-07_banku_darbiba_latvija_20/

¹⁸ Latvijas Komercbanku asociācijas dati, pieejami:
http://www.bankasoc.lv/lv/pdf/Bank_statistika_www_03_2013.pdf

¹⁹ FKTK dati, pieejami: http://www.fktk.lv/lv/statistika/kreditiestades/menesa_parskati/2013-07-26_banku_menesa_balances_parskatu_kopsavilkums_2013_gada_sadalijuma_pa_menesiem/

²⁰ LLDA dati, pieejami http://www.llda.lv/assets/pdf/dati_par_2010_gadu.pdf

²¹ LLDA dati, pieejami http://www.llda.lv/assets/pdf/dati_2011.pdf

²² LLDA dati, pieejami http://www.llda.lv/assets/pdf/2012_gads.pdf

²³ Patērētāju tiesību aizsardzības centra dati, pieejami <http://www.ptac.gov.lv/page/535>

²⁴ VSAA dati, pieejami <http://www.vsaa.lv/lv/pakalpojumi/stradajosajiem/2pensiju-limenis>

²⁵ Aktuālā informācija tīmekļa vietnē <http://www.manapensija.lv/plans/ip00000.php>

²⁶ FKTK dati, pieejami http://www.fktk.lv/lv/tirgus_dalibnieki/pensiju_fondi/

²⁷ Komercbanku asociācijas dati, pieejami http://www.bankasoc.lv/lv/statistika/pensiju_fondi.html

²⁸ NASDAQ OMX Baltic tīmekļa vietne: <http://www.nasdaqomxbaltic.com/market/?pg=fc□=lv>

²⁹ Latvijas Bankas dati, pieejami <http://www.bank.lv/statistika/datu-telpa/galvenie-raditaji/ieguldijumu-fondu-dati>

³⁰ NASDAQ OMX Baltic tīmekļa vietne: <http://www.nasdaqomxbaltic.com/market/?pg=fc□=lv>

Konkurences padomes priekšsēdētāja *S.Ābrama*